Unitat 2

Liberalisme i nacionalisme

1 L'etapa napoleònica (1799-1815)

Després del cop d'estat de **Napoleó Bonaparte**, aquest va concentrar el poder, primer com a cònsol vitalici i, després, com a emperador (1804). Així va constituir un règim dictatorial (bonapartisme) que mantenia l'ordre a costa de limitar llibertats.

Napoleó, amb el suport de l'aristocràcia i l'alta burgesia, va dur a terme reformes:

- de l'Administració: França s'organitza en departaments.
- Codi civil: acaba amb l'Antic Règim i estableix la igualtat davant la llei.
- Concordat entre l'Església i l'Estat: cessió de propietats a canvi de suport econòmic.
- Promoció de l'educació pública i creació d'un cos de funcionariat.

Política d'expansió territorial per imposar l'hegemonia francesa i els principis de la Revolució a Europa:

- Napoleó derrota Rússia, Prússia, Àustria, Espanya. Deposa monarquies i hi situa familiars o generals seus.
- Gran Bretanya s'oposa als plans napoleònics i supera el bloqueig imposat. Guanya a la batalla naval de Trafalgar (1805) i ajuda Espanya a la **Guerra de la Independència o del Francès** (1808-1814).
- Davant el fracàs de la invasió de Rússia i d'Espanya, diversos estats formen una aliança contra Napoleó. El 1814, París va ser ocupada i Napoleó es va retirar a l'illa d'Elba (Itàlia). La monarquia borbònica és restaurada a França amb Lluís XVIII.
- El 1815, va retornar a París i va reunir l'exèrcit per contraatacar. Però va ser derrotat a la batalla de **Waterloo** (Bèlgica) i seria deportat a l'illa britànica de Santa Helena.

2 L'etapa postnapoleònica (1815-1830)

2.1 La Restauració

El **Congrés de Viena** (1814-15) aplega les potències absolutistes que van derrotar Napoleó i proposen el retorn a la situació anterior a la Revolució Francesa:

- Restableixen al tron els monarques deposats i l'AR.
- Creen la **Santa Aliança** per intervenir militarment on hi hagués alguna revolució liberal. Aquesta intervindria a Espanya amb la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís (1823).

2.2 Liberalisme

Ideologia política i econòmica que defensa la llibertat, la igualtat i la sobirania nacional, a través d'una constitució que limiti el poder de la monarquia amb la separació de poders. El parlament ha de de tenir el poder legislatiu i ha de representar el poble.

2.3 Nacionalisme

Fruit del liberalisme, defensa el dret dels pobles o nacions a constituir el seu estat independent. Entén que una nació és un col·lectiu que comparteix llengua, història, tradicions o religió.

3 Les revolucions liberals (1830-1848)

3.1 Revolucions del 1830

A França, la burgesia i les classes populars es van revoltar i van aconseguir que el rei absolutista Carles X abdiqués. La burgesia va proclamar rei **Lluís Felip d'Orleans** en el marc d'un sistema liberal.

Altres estats van seguir l'exemple francès, com Bèlgica, que es va independitzar dels Països Baixos. Les revolucions de Polònia, Itàlia o Alemanya van fracassar.

3.2 Revolucions del 1848

A França, s'instaura una república. Però, el 1851, la burgesia, per por al radicalisme de les classes populars, estableix un nou règim imperial amb **Napoleó III**, nebot de Napoleó.

La resta de revolucions tornen a fracassar. Ara bé, els anhels democràtics i les idees socialistes quedarien fixades i produirien canvis polítics i socials.

4 Les unificacions

4.1 La unificació italiana (1859-1871)

Itàlia estava dividida en diversos estats: el nord era dominat per l'Imperi austríac (excepte el Piemont i Sardenya), el centre era controlat pel Papa (Estats Pontificis) i al sud, hi havia el regne borbònic de les Dues Sicílies.

El **Risorgimento** va ser el moviment polític i cultural, que va difondre l'ideal nacionalista de la unificació italiana perduda des de la caiguda de l'Imperi romà d'occident (476 dC).

El Piemont va iniciar un procés de modernització sota el mandat del rei **Víctor Manuel II** (pare del futur rei d'Espanya Amadeu I) i, sobretot, del ministre i comte de **Cavour**. Va rebre el suport de França per derrotar Àustria i annexionar-se la Llombardia i altres territoris del nord i centre d'Itàlia.

El 1860, el general **Giuseppe Garibaldi** va ocupar Sicília i Nàpols i va cedir-los al Piemont. Així Víctor Manuel II esdevindria rei de tot Itàlia, quan s'annexionaria el Vèneto i Roma.

4.2 La unificació alemanya (1866-1871)

La Confederació Germànica la formaven 38 estats, liderats per les absolutistes Prússia i Àustria. El 1834, Prússia va impulsar una unió duanera per afavorir la seua indústria.

A partir del 1862, el canceller **Otto von Bismarck** va dirigir el procés unificador que excloïa Àustria, derrotada en una guerra civil.

El 1871, un cop derrotada França per disputes territorials (Alsàcia, Lorena), naixia l'Imperi alemany (**Segon Reich**) amb **Guillem I**.

5 L'art dels segles XVIII i XIX

5.1 Neoclassicisme (s. XVIII)

En contraposició al Barroc i al Rococó, es caracteritza per la inspiració en els models grecs i romans clàssics, el racionalisme i la Il·lustració (simplicitat, geometria, grandiositat).

Exemple: **Església de la Mare de Déu de la Mercè d'Almacelles** dins el projecte de ciutat il·lustrada de l'arquitecte **Josep Mas Dordal.**

5.2 Romanticisme (primera meitat del s. XIX)

Influït per les idees liberals i nacionalistes, expressa l'exaltació dels sentiments, la llibertat, la natura i el patriotisme amb un estil dinàmic.

Autors	*Obres*
Caspar D. Friedrich	*Viatger vora el mar de boira* (1818)
Théodore Géricault	*El rai de la Medusa* (1819)
Eugène Delacroix	*La llibertat guiant el poble* (1830)

Pintura a l'oli sobre llenç, de 260 x 325 cm, dipositada al Museu del Louvre de París. D'estructura piramidal, representa una escena al·legòrica de la revolució contra el rei Carles X de França, que va tenir lloc a París entre els dies 27, 28 i 29 de juliol de 1830. La dona protagonista encarna el simbolisme de la llibertat i la resta de valors de la República Francesa. Popularment, se l'anomena la Marianne.

5.3 Realisme (segona meitat del s. XIX)

Expressa, sovint de forma crítica, la realitat quotidiana de les noves classes socials aparegudes amb la Revolució Industrial: burgesia industrial i proletariat.

Autors	*Obres*
Gustave Courbet	*Enterrament a Ornans* (1849)
Jean-François Millet	*Les espigolaires* (1857)
Marià Fortuny	*La batalla de Tetuan* (1863-65), *La vicaria* (1870)

Pintura a l'oli sobre tela, de 315 x 668 cm, dipositada al Museu d'Orsay de París. Possiblement es tracta del funeral de l'avi matern de Courbet. El pintor apareix a l'extrem esquerre com a testimoni. Representa un enterrament a Ornans, poble natal de l'autor. Hi assisteix tota la comunitat, des de representants de l'ajuntament fins a les ploramorts, passant pels familiars del difunt. També un gos perdiguer assumeix protagonisme en un primer pla. La composició la formen un conjunt de 46 persones a mida natural.

Pintura a l'oli sobre tela, de 312 x 985 cm, dipositada al MNAC de Barcelona. El reusenc Marià Fortuny va ser l'artista espanyol més important del seu temps, després de Goya. *La batalla de Tetuan* segueix fascinant, per la forma i el contingut, i es considera una de les creacions més apreciades del segle XIX. En el seu moment va ser una pintura de tema històric poc ortodoxa. També cal destacar que és una obra inacabada perquè va convertir-se en un repte no assolit. A finals de la dècada de 1850, uns atacs intranscendents dels amazics a la ciutat de Ceuta foren aprofitats pel govern presidit pel general Leopoldo O'Donnell, per iniciar la guerra hispanomarroquina (1859-1860). Tot plegat va resultar ser una operació de propaganda de cara a Europa i una cortina de fum per ocultar els problemes interns. L'aspecte propagandístic comportà que periodistes, escriptors i artistes és convertissin en apologistes de la contesa militar. Fruit de l'auge del nacionalisme espanyol, la Diputació de Barcelona va enviar Fortuny a l'escenari de la guerra per retratar-hi els fets més rellevants del batalló de voluntaris a les ordres del general Prim, sufragat per la institució barcelonina.

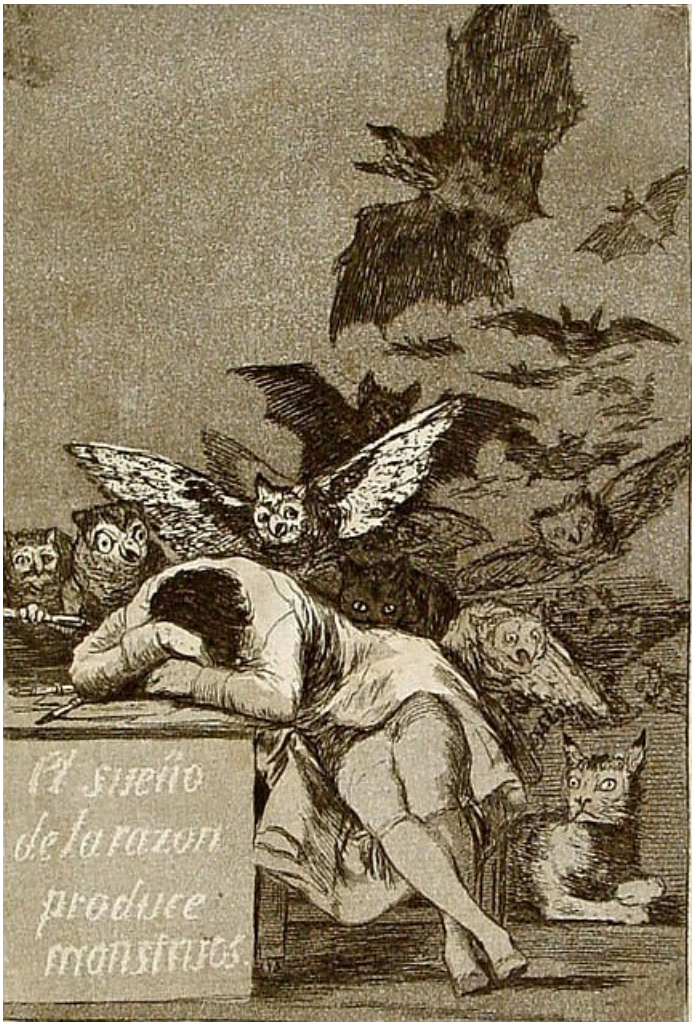

Pintura a l'oli sobre fusta, de 64 x 90 cm, dipositada al MNAC de Barcelona. L'escena representada a *La vicaria* és la signatura del contracte de matrimoni entre Fortuny i la seua esposa, Cecília de Madrazo, efectuada el 1867. Pel que fa als personatges, destaca el grup central dels nuvis, acompanyats dels testimonis, amics i familiars, vestits a la moda del segle XVIII, l'elegància dels quals contrasta amb el grup de la dreta, de classe popular, que, en un banc, esperen el torn.

5.4 Francisco de Goya (1746-1828)

Aquest artista de Fuendetodos (Saragossa) és un dels més importants de la història perquè la seua influència arriba fins als nostres dies. Va practicar una barreja d'estils del seu temps i es va avançar a l'impressionisme (finals del s. XIX), l'expressionisme i el surrealisme (inicis del s. XX). Rembrandt, Rubens, els pintors italians renaixentistes o Velázquez van ser els seus referents.

Va ser pintor reial (*La família de Carles IV*, 1800) i retratista d'altres personatges de la cort (*La "maja" nua* i *La "maja" vestida*, 1790-1800. Possible retrat de la duquessa d'Alba). La seua visió crítica de la realitat i l'influx de la Il·lustració les manifesta en la sèrie de gravats *Capritxos* (1799). Les *pintures negres*, cap al final de la seua carrera, suposen un cim creatiu, tant per la modernitat com per la força expressiva (*Saturn devorant el seu fill*, 1820-1823). A causa del seu liberalisme, es va exiliar a Bordeus (França), on va morir.

Capricho 43, El sueño de la razón produce monstruos. Obra de 22 x 15 cm dipositada al Museu de Brooklyn, Nova York (EUA). S'hi representa un autoretrat del mateix pintor mentre pateix un malson. Potser aplicar la raó a l'estudi de la seua època li fa por i se sent amenaçat pels custodis de l'Antic Règim, com la Inquisició.

Respecte a la Guerra del Francès, Goya va mostrar-ne la crueltat i la irracionalitat, així com la lluita contra l'ocupació napoleònica, amb obres com *La càrrega dels mamelucs* (*El dos de maig de 1808 a Madrid*) i *Els afusellaments de la Moncloa* (*El tres de maig de 1808 a Madrid*).

Pintura a l'oli sobre tela, de 269 x 348 cm, del 1814, dipositada al Museu del Prado de Madrid. Representa una escena de l'aixecament del 2 de maig contra els francesos que van envair Espanya el 1808, i va iniciar la Guerra de la Independència. Els madrilenys ataquen els mamelucs, mercenaris egipcis de l'exèrcit francès. Aquesta revolta va ser aixafada per l'exèrcit d'ocupació.

Pintura a l'oli sobre tela, de 268 x 347 cm, del 1814, dipositada al Museu del Prado de Madrid. Es tracta d'un escamot de soldats francesos executant presoners capturats a Madrid, a la revolta del 2 de maig de 1808, durant aquella mateixa nit o matinada.